

KÜRESEL YOKSULLUK VE KADIN İSTİHDAMI ÜZERİNE NİTEL BİR İNCELEME: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ*

Ceyhun HAYDAROĞLU¹, Funda ERDOĞMUŞ²

Öz

Küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından olan yoksullukla birlikte kadınlar ucuz ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı, küresel yoksulluk ve kadın istihdamı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini olan Bilecik ilinde özel sektörde çalışan 30 katılımcı kadınla yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yoksulluğu ve küreselleşmeyi ve bunların kadın istihdamı ile olan ilişkisini araştırmak için bu kavramlardan en çok etkilenen grup olan kadınlarla birebir görüşülmüştür. Araştırma sonucuna göre küreselleşme kadın istihdamını artırıcı etkiler yaratmıştır. Ayrıca yoksulluk arttıkça kadın istihdamının da arttığı, kadın istihdamının artırılması için eğitimin ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi gereklidir. Kadın istihdamının artırılması için erkeklerin bilinçlendirilmesi gerektiği ve kadınların çalışmaları konusunda zihniyetin değiştirilmesi gerektiği öneri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın İstihdamı, Yoksulluk, Küreselleşme, İstihdam, İşsizlik.

JEL Sınıflaması: I32, I38, J21

A QUALITATIVE REVIEW ON GLOBAL POVERTY AND WOMEN EMPLOYMENT: EXAMPLE OF BİLECİK PROVINCE

Abstract

As a result of poverty, which is one of the negative effect of the globalization, women have to work in the cheap and unsecured jobs. The aim of this study is investigate the relationship between global poverty and women employment. Semi-structured interview technique has been used as the data collection method. Then, face to face meeting through the semi-structured interviews conducted with the 30 women employer who work in the private sector in Bilecik Province. To present the concepts of the poverty and globalization and their relationships within the women powerty, it is interviewed with the women which is affected directly from these concepts. According to the research results, globalization has an increasing effects on women employment. In addition, as poverty increases, women employment also increases and it is necessary to improve education and working conditions to increase women employment. As a proposal to increase women employment, it was concluded that men's awareness should be raised and that the mindset about women's work should be changed.

Key words: Women Employment, Poverty, Globalization, Employment, Unemployment

JEL Classification: I32, I38, J21

* Bu çalışma Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalında, 2019 yılında kabul edilen, Doç. Dr. Ceyhun HAYDAROĞLU danışmanlığında Funda ARI'nın "Krizler, Küresel Yoksulluk ve Kadın İstihdamı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli Yüksek Lisans tezinden faydalanarak hazırlanmıştır.

¹ Doç.Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ceyhun.haydaroglu@bilecik.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-2886-6474

² Uzm., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, funda_02@hotmail.com ORCID ID: 0000-0002-4651-6470

1. Giriş

Ülkeler küreselleşme ile birlikte siyasetten teknolojiye kadar birbirlerinden farklı şekillerde etkilenmekte ve mesafeler önemini yitirmektedir. Küreselleşme ile birlikte sadece devletler değil insanlar da birbirlerine benzemektedir. İnsanların tüketim alışkanlıkları, yaşam biçimleri, değerleri, beklentileri ve ait oldukları kültürleri bile küreselleşme ile birlikte değişime uğramaktadır. Bunun etkisiyle nereye giderseniz gidin hiçbir yeri geride bırakmış sayılmazsınız. Çünkü her yer, insan, ülke, kültür birbirine benzemektedir. Küreselleşme kavramı çok boyutlu ve her alanda karşımıza çıkabilecek bir kavramdır.

İnsanlık tarihi kadar eski bir tarihi sürece sahip olan yoksulluk kavramı küreselleşme ile birlikte önemi giderek artan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın en önemli problemlerinden biri haline gelen yoksulluk sadece az gelişmiş ülkelerin ve akademisyenlerin değil toplumun her kesiminin ilgisini çeker hale gelmiştir. Yoksulluğun bu denli yaygınlaşması ile birlikte tamamen bitirilemezse bile azaltmak için devletler ve kurumlar tarafından çalışmalar yapılmaktadır. İnsani yoksulluk, mutlak yoksulluğu ve göreceli yoksulluğu da içerisinde barındıran ancak bu kavramlardan daha kapsamlı olarak bireylerin alt yapı hizmetlerinin erişiminin kısıtlanması, sağlık hizmetlerinden yoksun kalması, eğitim haklarından mahrum bırakılması, sağlıklı içme suyuna ulaşımının kısıtlanması olarak tanımlanır.

İstihdam sorunu dünya ülkelerinin hemen hepsinde büyük problem yaratmaktadır. Özellikle kadın istihdamı bütün dünya ülkelerinde çözülmeyi bekleyen büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun gelişmiş ülkelerde dahi mevcut durumdadır. Uzun yıllardır kadın istihdamının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılsa da bu sorunun çözümü için henüz kesin sonuçlar alınamamış ve çoğu kadın istihdamın dışında bırakılmıştır. Kadın istihdamının arttırılamamasının birçok nedeni ve önünde birçok engel vardır. Kadınların ikinci plana atılışları ülkelerin gelişmiş olması ile çözülebilmemiş değildir. Ancak şu da bir gerçektir ki kadın istihdamı olarak en iyi oranlarda olan ülkeler de gelişmiş ülkelerdir.

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yenilikler ve gelişmeler neticesinde ticaretin de serbestleşmesiyle çok uluslu şirketlerde artışlar yaşanmış ve bu durum da ucuz emeği ortaya çıkarmıştır. Küreselleşmeyle birlikte istihdamın yapısında ortaya çıkan değişikliklerle esnek ve ucuz olan kadın emeğinin önemi artmıştır. Küreselleşme kadın istihdamının dönüm noktalarından biridir. Çünkü küreselleşme ile birlikte kadınlar ücretsiz aile iççiliğinden uzaklaşıp emeklerinin karşılığında ücret alabilecekleri işleri tercih etmeye başlamışlardır. Küreselleşme ile birlikte kadın istihdam oranları artmıştır ancak bununla birlikte kadınlar ucuz ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda bırakılmışlardır. Kadınların genelde yoksul, vasıfsız ve eğitimsiz olmaları onları informel sektöre itmiştir. Ayrıca küreselleşme ile birlikte teknolojinin de gelişmesiyle bilgi çağına geçilmiş ve bu neticede kadın meslekleri olarak bilinen meslekler dışında mesleklerin de ortaya çıktığı görülmüştür. Küreselleşme ile birlikte artış gösteren esnek olan kadın iş gücü vasıfsız, güvencesiz ve ucuz bir iş gücüne yol açmıştır.

Bu çalışmanın amacı, öncelikle küresel yoksulluk ve kadın istihdamının kavramsal olarak araştırılması ve bir literatür oluşturulmasıdır.

Sonrasında ise çalışmanın örneklemini oluşturan çalışan kadınlarla gerçekleştirilen yüz yüze mülakatlar neticesinde küreselleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisinin, yoksulluğun kadın istihdamı üzerindeki etkisinin, küreselleşmenin kadın istihdamı üzerindeki etkisinin incelenmesi ile kadınların çalışma nedenlerinin, çalışmak için aradıkları şartların, iş ararken ve iş yerlerinde karşılaştıkları problemlerin ve son olarak da kadın istihdamının artırılması için önerilerinin neler olduğunun incelenmesidir. Bu inceleme yapılırken katılımcıların çalışan kadınlardan oluşması araştırma açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır çünkü kadın istihdamı ile ilgili sorulara en iyi cevapları yine çalışan kadınlar verebilecektir. Ayrıca görüşmelerin yüz yüze yapılıyor olması da cevaplarda ayrıntıya inilebilmesi açısından önem arz etmekte ve anlaşılmayan soruların açıklanabiliyor olması soruların cevapsız bırakılma ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, küreselleşme kadın yoksulluğu, kadın yoksulluğunun nedenleri, küresel yoksulluk konuları ele alınacaktır. İkinci bölümde, küreselleşme sürecinde kadın istihdamı, kadın istihdamında karşılaşılan sorunlar ve kadının iş gücüne katılımını etkileyen faktörler ele alınacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise, küresel yoksulluk ve kadın istihdamı arasındaki ilişki ile ilgili literatür çalışması yapıldıktan sonra nitel bir araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile incelenecektir.

2. Küreselleşme Sürecinde Kadın Yoksulluğu ve Kadın İstihdamı

Bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için gereken zorunlu ihtiyaçlarından yoksun olmaları yokluk ya da fakirlik olarak tanımlanır. Yoksulluk riski her kesim için söz konusudur. Ancak toplum içerisindeki bazı kesimler bu risk karşısında daha dezavantajlıdır ve bu kesimler riski daha fazla hissetmektedir. Fakat yoksulluktan en çok etkilenenler hiç şüphesiz ki kadınlardır. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmaları, ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olmaları, eğitimsiz olmaları veya yetersiz eğitime sahip olmaları, iş ve çalışma hayatında tecrübesiz olmaları, cinsel tacizlere maruz kalmaları vb. nedenler, kadınların yoksulluk riskini diğer kesimlere oranla daha fazla arttırmaktadır. (Aydın, 2014:9;Yusufoğlu, 2010:1).

Yoksulluk kendini her alanda olduğu gibi kırdaki ve kentte de farklı olarak göstermektedir. Bu farklılıklarda kadınların kırılabilirliği vurgulanmış ve böylece kadın yoksulluğu kavramı tekrar gündeme gelmiştir. Kadınların karşılaştıkları bu kırılabilirlikler ise; “düşük nitelikli iş gücü, kadınların ücretsiz çalışması, cinsiyete dayalı geleneksel roller, göç sonucunda kentsel alandaki nitelik ve becerilerin yetersiz kalması ve farklı bir ortamın getirdiği sosyal baskılardan dolayı iş ve ekonomik yaşamın dışında kalmak olarak gösterilebilmektedir (Berber, 2016:53).

Eğitim imkânlarının kısıtlı olması yalnız kırdaki kadın için değil kentte ki kadın için de büyük sorundur. Eğitim imkânlarından yoksun kalmak yoksulluğu kalıcı bir hale getirmektedir. Eğitim imkânlarından yararlanamayan kadınların mesleki yeterlilikleri kısıtlı olmakta, uzun çalışma saatlerine maruz kalmakta, sigortasız çalışmak zorunda kalmakta ve bu duruma ses çıkarmamaktadırlar. Enformel çalışma ile kadın yoksulluğu arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Kadın yoksulluğu arttıkça kayıt dışı yani enformel sektörde çalışmak zorunda kalan kadın sayısı artmaktadır. Böylece kadınlar güvencesiz, uzun çalışma saatleri ve düşük ücrete mecbur kalmaktadırlar (Şener, 2009:2-3).

Kadınların erkeklerden daha yoksul olduğunu ifade eden yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk olarak, Amerika’da kadınların istihdamındaki artışla birlikte iş gücüne katılımları artmasına rağmen yoksul kalmaları ile kullanılmıştır (Doğan, 2014:58). Bu durum kadınların iş gücüne katılımlarının artmasının yoksulluk sorunundan kurtuldukları anlamına gelmediğini göstermektedir. Çünkü kadınlar iş sahibi olsalar da düşük ücret ve eşit olmayan şartlarda çalıştıkları için yoksullukları devam etmektedir.

Yoksulluktan en çok kadınlar etkilenmekte ve bu yükü en çok kadınlar sırtlamaktadır. Bu durumun birçok nedeni vardır ancak ilk sırada yer alan ayrımcılık ve eşitsizliktir. Sosyal tabakalaşmasının katı olduğu ve sınıfsal bir yapıya sahip olan ülkelerde, alt sınıfta yer alan bütün bireyler ayrımcılığa, eşitsizliğe ve ötekileştirmeye maruz kalmaktadır. (Açıkgöz, 2010:53). Ayrıca iş gücü piyasalarında görülen kadına karşı ayrımcılık, genelde iki şekilde görülmektedir. Bunlardan ilki aynı işi yapmasına rağmen daha düşük ücret almalarıdır, buna doğrudan ayrımcılık denir. İkincisi ise kadınların daha düşük verimlilik ve düşük ücret seviyesindeki işlerde yoğunlaşmalarına sebebiyet veren dolaylı ayrımcılıktır (Şenses, 2001:177).

Kadın yoksulluğunun önemli nedenlerinden bir tanesi de eğitimidir. Dünyada hemen hemen bütün ülkelerde kadın eğitim oranı düşüktür, tabii bu oran az gelişmiş ülkelerde daha fazla görülmektedir. Eğitimlerinin düşük olması kadınları iş bulmaları konusunda yetersiz kılmakta ve iş bulmalarını engellemektedir. (Öztürk ve Çetin, 2009:2671). Kadınların gelire ve kaynaklara erkeklerle eşit biçimde ulaşamaması, mülkiyet ve gelirin tasarrufunda eşit düzeyde söz sahibi olamaması ve emeklerinin değersiz olarak görülmesi ile kadın yoksulluğu arasında açık bir ilişki söz konusudur (Ulutaş, 2009:26).

Büyük değişikliklere yol açan küreselleşme, üretim biçiminde de değişikliklere yol açmış ve bununla birlikte “iş gücüne katılım oranında, kadın iş gücü arzında ve ücret düzeyinde” yadsınamayacak derecede farklılaşmalara neden olmuştur. Zira uygulanan esnek üretim biçimi sayesinde gelişmiş ülkelerde kadın istihdamında artış meydana gelmiştir (Koç, 2014:21). Küreselleşme bütün ülkelerde kadın emeğinin konumunu etkilemiştir. Küreselleşme ile kadın iş gücü ücretsiz aile işçiliğinden ücretli işçiliğe geçmiş ve evin dışına çıkmıştır. Kadın sanayi sektöründe ucuz işçiliğe, sonrasında ise hizmet sektöründe erkeklerden daha düşük ücretlerle çalışır konumda görülmektedir (Çotuk, 2014:36).

Küreselleşme ve gelişen teknoloji ile birlikte günümüzde kadınlar, istenilen düzeyde olmasa da iş gücü piyasasına katılımlarında ciddi oranlarda artışlar yaşamıştır. Bu gelişmelerle birlikte kadın istihdamının niteliğinde de önemli gelişmeler meydana gelmiş ve değişiklikler yaşanmıştır. Kadın istihdamının payı sanayi ve tarım sektöründe azalırken, hizmet sektöründe artışlar yaşanmıştır. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen pek çok ülkede kadınların tarım sektöründeki istihdamı halen yüksek seviyelerde seyretmektedir (Toptaş, 2015:123).

Kadın istihdamında dönüm noktalarından biri olan küreselleşme süreci ile birlikte tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de kadın istihdamı artmıştır. Zaman içinde sosyal ve ekonomik değişiklikler neticesinde kadının iş hayatına daha çok girdiği görülmektedir. Böylece kadının istihdam yapılarında daha fazla değişiklikler görülmektedir. Her ne kadar ülkelerde yaşanan sosyal ve ekonomik değişiklikler aynı zaman diliminde meydana gelmemişse de sonuçlar bakımından benzer özellikler göstermektedir (Çotuk, 2014:36).

Sadece Türkiye için değil tüm dünya ülkelerine bakıldığında kadın emeğinin genelde ev içinde kullanıldığı görülmektedir. Hangi mevkide çalışırsa çalışsın kadın ev içerisindeki sorumluluklarından kurtulamamaktadır. Tek bir alanda yoğunlaşamayıp birden çok alana bölünmek durumunda kalmıştır. Üzerine düşen sorumlulukların altında ezilen kadın pek çok zaman kendini çalışma hayatından soyutlayarak salt ev kadınlığı görevini yapmaya mecbur kalmıştır (Bıyıklı, 2015:24).

Kadınların iş hayatına atılmalarının önündeki engeller ve sorunlar daha iş arama evresinde başlamaktadır. Kendilerine toplum tarafından biçilen sorumlulukları ile birlikte götürebileceği işleri aramaktadır. Bundan dolayı karşısında sınırlı iş imkanları olmakla birlikte iş başvurularında çeşitli önyargılarla karşılaşmakta ve ayrıca işçi çıkartıldığında da ilk akla gelen kadınlardır. Toplum tarafından kendilerine yüklenen iyi anne ve eş olma görevleri ile birlikte yürütebileceği işlerde çalışmak zorunda kalan kadınlar genelde kısmi süreli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. İşe başvuran kadınlar bir de işverenin önyargısı ile karşı karşıya kalmaktadır. Evli ve çocuklu kadınların işe ara verme durumlarının yüksek olması işe alım sürecinde iş verenlerin kadınları tercih etmemelerine sebep olmaktadır (Erarslan, 2009:41).

Sürdürülebilir kalkınmanın önemli unsurlarından olan kadın iş gücü oranı erkek iş gücü oranından fazlasıyla düşüktür. Kadın istihdamının bu denli düşük olmasının önündeki engellerin kültürel ve ekonomik birçok nedeni vardır. Ekonomik olarak; düşük maaşlar, çocuk bakım olanaklarının bulunmaması, kayıt dışı sektörde istihdam ve uzun çalışma saatleri gibi belirsiz çalışma şartları olduğu görülmektedir. Kültürel olarak ise; kadınların evde oturmasına yönelik toplumsal ve ailevi baskı ile kadının çocuk ve evine bakmasına yönelik rolleri görülmektedir (Bozkaya, 2013:69). Bütün bunların yanında ülke nüfusunun yaklaşık olarak yarısını oluşturan kadınların, istihdamının sağlanması kendilerine olduğu kadar ülke ve aile ekonomisine de fazlasıyla katkı sağlamaktadır. Ancak bunun için kadınların önlerindeki bu ekonomik ve kültürel engellerin aşılması gerekmektedir. Kadınların fizyolojik yapıları, eğitim eksikliği, kadına aile içinde biçilen roller, yasal boşluklar ve kanunların yetersizliği ve ülkenin yaşadığı ekonomik şartlar gibi nedenlerle de kadınlar iş hayatına atılamamaktadırlar (Zeybek, 2015:130-131).

Sonuç olarak, kadınların düşük ücretle erkeklere alternatif olarak ve yedek iş gücü olarak görülmesi, uzun süreli çalışma saatlerine maruz bırakılması, güvencesiz olarak çalıştırılarak emeğinin sömürülmesi, aile yaşamının ve anneliğinin çalışmasını sınırlandırması, iş hayatına atılırken eşitlik gözetilmemesi, ücretlendirmede adaletsizlik yapılması, taciz, eğitimsizliği vb. bahane edilerek terfi ettirilmemesi, toplumsal baskılar gibi nedenlerle sürekli ikinci plana atılmış ve engellenmeye çalışılmıştır. Bu tür olumsuzlukların engellenmesi ve kadınların önündeki engellerin kaldırılması için yıllardır düzenlemeler yapılıyor olsa da yeterli gelmemekte ve bütün bu engeller ve sorunlar ortadan tamamiyle kalkmamaktadır. Günümüzde kızların büyük çoğunluğu halen erken yaşta evlendirilmekte ve çocuk sahibi olmaktadır. Eğitimde de eşit haklara sahip olmayan kız çocuklarının çoğu eğitimlerini tamamlayamamaktadırlar. Düşük eğitim seviyesinde olan kadınlar iş bulmakta güçlük çekmekle birlikte, düşük ücretli, yarı zamanlı işler, güvencesiz ve kötü çalışma şartlarına katlanmak zorunda bırakılmışlardır. Kadınlar kendilerine çalışma hayatında hiçbir şekilde yer bulamamakta ve yoksulluğa itilmektedirler (Küçük, 2015:3).

3. Yöntem

Bu çalışmanın önemi, bütün dünya ülkelerini etkileyen, kimine göre yoksulluğun bu denli yayılmasına neden olan, aynı zamanda kadın istihdamı üzerinde de etkileri olan küreselleşme kavramının ne anlama geldiğinin kadınlar tarafından bilinip bilinmediği, yoksullukla ilişkisi, kadın istihdamı ile ilişkisinin araştırılması, ayrıca kadın çalışanların yoksulluk algısının ne olduğu, yoksullukla kadın istihdamı arasındaki ilişkinin ne olduğu, kadınların çalışmak istediklerinde, iş bavarusunda bulduklarında ve iş yerlerinde ne gibi problemlerle karşılaştıklarının çalışan kadınların kendi ifadeleri ile öğrenilmesidir.

Bu kavramlarla ilişkili olarak birçok çalışma yapılmıştır ancak bütün bu kavramları içerisinde barındıran ve çalışan kadınlarla yüz yüze görüşülerek mülakat yöntemi ile yapılan pek fazla çalışma olmadığından kadın çalışanların kendi ifadeleriyle kavramlar hakkında yorumlar yapmaları ve istihdam konusunda çektikleri sıkıntıları anlatmalarının anlamlı sonuçlar türettiği ifade edilmelidir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat soruları şöyledir:

- Küreselleşme nedir? (Küreselleşme ile ilgili bilgi verilerek) Küreselleşme ile birlikte yoksulluk nasıl etkilenmiştir?
- Yoksulluk kavramı size neyi çağırıyor? Yoksullukla kadın istihdamı arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Küreselleşmenin kadın istihdamı üzerinde ne gibi etkileri olmuştur?
- Türkiye’de kadın istihdamının yeterli düzeyde olduğunu düşünüyor musunuz?
- Kadın istihdamının artırılması için önerileriniz nelerdir? Yapılan projeleri başarılı buluyor musunuz?

Yapılan araştırmanın sınırlılıklarının en başında araştırma evreni içerisinde seçilen örneklemin tüm araştırma evrenini tam olarak temsil edememesinden kaynaklanmaktadır. Araştırma için yeterli örneklem sayısına ulaşabilmek de pek mümkün değildir. Araştırma evreni kapsamında tüm varlıklara ulaşmak pek mümkün olmayacağından dolayı seçilmiş olan 30 katılımcı birer örnektir ve evreni temsil iddiası taşımaktadır. Bütün sektörlerden kadınlarla görüşme yapılamayacağından dolayı araştırma sınırlandırılmıştır. Örneklem seçme konusunda ve seçilen örneklerle görüşme yapma konularında da sıkıntılar yaşanmıştır. Görüşmeyi kabul etmeme, mülakat sorularını izah etme gibi konularda zorluklar yaşanmıştır. Katılımcı kadınların bir kısmı araştırmanın amacını tam olarak kavrayamadıklarından ve mülakatların ses kaydı yöntemi ile yapılmasından dolayı mülakatlara şüpheyle yaklaşmışlardır. Bu durum da kimi zaman sorulara sağlıklı cevaplar alınabilmesini zorlaştırmıştır. Bu çalışma için 50 kadınla görüşülmüş ancak bu çalışmada gönüllülük ilkesi esas alındığından bu kadınların da 30’u röportaj yapmayı kabul ettiğinden 30 kadınla mülakat gerçekleştirilmiştir.

Bir araştırma için evren, “soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin (ölçümlerin) elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük grup” olarak tanımlanmıştır. Örneklem ise, “özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçası” olarak tanımlanmıştır (Büyüköztürk vd. 2016:81). Gökçe (1999:83)’ye göre, sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda bazı zamanlarda evrenin tamamına ulaşmak gereklidir ve pek mümkün olmamaktadır.

Evrende sınırlama yapmak, genel ve yüzeysel sonuçlara ulaşmaktansa, kesin ve anlamlı bilgilere ulaşılmasına yardımcı olmaktadır (Altıparmak, 2015:13). Bu bağlamda çalışmanın örnekleme seçkisiz örnekleme yöntemlerinden olan basit seçkisiz örnekleme yolu ile seçilmiştir.

Bu yöntemle bütün örnekleme birimlerinin her birine eşit seçilme olasılığı tanınmaktadır. Her bir örneklem birimine eşit seçilme olasılığının verilmesinin anlamı uzaydan örneklemlerin her birinin eşit olasılıkla seçilmesidir. Anlaşılacağı üzere tüm birimlerin seçilme olasılığı aynı olmakla birlikte hiçbir bireyin seçimi diğerininkini etkilememektedir (Büyüköztürk vd. 2016:85).

4. Çalışma Grubu

Bu araştırma çalışan kadınlarla ilgili olduğundan ve dünyadaki hatta Türkiye'deki bütün kadınlara ulaşılamayacağından dolayı çalışmanın evreni Bilecik iliyle sınırlandırılmıştır. Bu çalışmanın evreni Bilecik ilinde çalışan kadınlardan oluşmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise Bilecik ilinde özel sektörde çalışan 30 kadından oluşmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Genel Özellikleri

Kod	Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Hanedeki Kişi Sayısı	Mesleği	Hanedeki Toplam Gelir
K1	40	Lise	Evli	4	Formen	8.000 TL.
K2	24	Lisans	Bekar	5	Kasiyer	1.500 TL.
K3	24	Lisans	Bekar	3	Proses Kontrol Mühendisi	16.000-17.000 TL.
K4	24	Ön Lisans	Bekar	4	Mağaza Sorumlu Yardımcısı	5.000 TL.
K5	21	Lise	Bekar	2	Garson	3.000 TL.
K6	27	Lisans	Evli	2	Muhasebeci	5.000 TL.
K7	27	Lise	Evli	3	Mağaza Sorumlu Yardımcısı	5.500 TL.
K8	51	İlkokul	Evli	5	Temizlikçi	2.200 TL.
K9	28	Ön Lisans	Bekar	3	Mağaza Sorumlusu	4.500 TL.
K10	37	Lise	Evli	4	Muhasebede Ofis Elemanı	4.000-6.000 TL.
K11	39	Lise	Bekar (Boşanmış)	2	Garson	3.000 TL.
K12	36	Lise	Bekar	2	Satış Elemanı	4.000 TL.
K13	26	Lisans	Bekar	3	Kasiyer	6.500 TL.
K14	49	İlkokul	Evli	4	Fabrikada İşçi	5.000 TL.
K15	36	İlkokul	Bekar (Boşanmış)	4	Fabrikada İşçi	3.500-4.000 TL.
K16	34	Y. Lisans	Bekar	7	AR-GE Şef	8.000-9.000 TL.
K17	37	İlkokul	Evli	4	Fabrika İşçisi	3.000 TL.
K18	29	Ön Lisans	Evli	2	Kasiyer	4.500 TL.
K19	32	Lise	Evli	4	Kasiyer	4.500-5.000 TL.
K20	34	Lise	Evli	3	Proje Müdürü	5.000- 6.000 TL.
K21	31	Y. Lisans	Evli	4	Personel Sorumlusu	5.000. TL.
K22	35	Lise	Evli	4	Fabrika İşçisi	5.000 TL.
K23	28	Ön Lisans	Bekar	3	Kasiyer	5.000 TL.

Kod	Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Hanedeki Kişi Sayısı	Mesleği	Hanedeki Toplam Gelir
K24	21	Lise	Bekar	4	Kasiyer	5.500-6.000 TL.
K25	46	İlkokul	Evli	4	Fabrika İşçisi	5.000 TL.
K26	43	İlkokul	Evli	4	Mutfak Görevlisi	7.000 TL.
K27	49	İlkokul	Evli	3	Mutfak Görevlisi	5.500-6.000 TL.
K28	45	İlkokul	Evli	5	Temizlik İşçisi	4.000 TL.
K29	49	İlkokul	Evli	3	Fabrika İşçisi	5.000 TL.
K30	28	Lisans	Bekar	1	Muhasebeci	4.000 TL.

*TL: Türk Lirası

**AR-GE: Araştırma Geliştirme

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Derin olarak da adlandırılan nitel araştırma tekniğinin temel özelliği araştırmaya konu olan öznelere anlam dünyalarının ve bakış açılarının ortaya konulmaya çalışılması ile birlikte dünyayı onların gözünden görme durumunu oluşturmaktadır. Buradaki amaç, görüşme yapılan kişilerin bakış açılarının ortaya çıkartılmasıdır. Bu sebeple yüzeysel bilgiler değil de derin bilgiler edinilmek amaçlanmaktadır. Mülakat, “belirli bir konunun yapısını, ilişkiselini ve örtüntülerini tümevarım yaklaşımıyla, detaylı şekilde incelemeyi amaçlayan ve doküman incelemesi, görüşme, gözlem gibi çeşitleri bulunan bir nitel veri toplama tekniği” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca mülakatlar en az iki kişi arasında yapılan sözlü iletişim sürecidir.

Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatta, görüşmeye daha önceden hazırlanan sorularla başlanarak uygulayıcının görüşmede bağımsız soru sorma hakkına da sahip olduğu yöntemdir. Bu yöntemde uygulayıcı gerekli gördüğü zaman soru sormama ya da sorulara ekleme yapma hakkına da sahiptir. Bu yöntemde belirli bir süre kısıtlaması da yoktur. Yarı yapılandırılmış mülakat, hem ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi hem de sabit seçenekli cevaplamayı birleştirmektedir (Büyüköztürk vd. 2016:154). Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılarak 30 katılımcı kadınla görüşülmüştür. Bu görüşme yönteminde görüşülecek kişiler bakımından belirlenmiş bir sayı yoktur. Katılımcılarla yapılan görüşmeler cihaz ile kaydedilebileceği (ses kaydı) gibi not alma yöntemi ile de yapılabilecekken, bu çalışma için cihaz ile ses kaydı yapılarak görüşme tercih edilmiştir. Bunun nedeni de zaman kısıtlılığından dolayı katılımcıların da çok fazla vaktini almadan görüşmeyi tamamlamaktır. Görüşmelerin ses kaydı ile yapılması için katılımcılardan ayrıca izin alınmıştır. Görüşmeler bittikten sonra veriler yazılı hale getirilmiştir.

5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi yapılırken kullanılan teknik ise içerik analizi tekniğidir. Bu teknik sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan önemli tekniklerdendir. İçerik analizi, “belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik” olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda bir mesajın belli özelliklerinin sistematik ve objektif bir biçimde tanımlanmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir (Büyüköztürk vd. 2016:250).

Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre, "Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır" (Selçuk vd. 2014:433).

Yarı yapılandırılmış mülakat soruları hazırlandıktan sonra, soruların anlaşılabilirliği, güvenilirliği, cevaplanma süresi, soruların algılanma düzeyi ve soruların yeterliliği bakımından küçük bir pilot uygulamanın yapılması gerekmektedir. Pilot uygulamanın yapılmasıyla bu çalışmanın doğru ve güvenilir olduğu tespit edilerek geniş ölçekli araştırmaya rahatlıkla geçilebilmektedir. Bu doğrultuda 3 katılımcıyla mülakat gerçekleştirilmiş olup mülakat sonucunda sorularla ilgili katılımcıların görüşleri alınmıştır. Pilot uygulamada mülakat yapılan katılımcıların 2'si kamudan 1'i özel sektörden seçilmiştir. Yapılan çalışmada kamuda çalışan katılımcıların krizlerle ilgili sorulara kamuda çalıştıkları için kendilerinin bu durumda verdikleri cevapların pek yararlı olmayacağını çünkü işten çıkartılmalarının sadece Devlet Memurları kanununun ilgili maddeleri gereğince olabileceğini belirtmeleri ve istihdam ile ilgili sorulardan da eğitim gördüklerini ve KPSS ile atandıkları için farklı cevaplar olacağını belirterek özel sektörde çalışanlarla mülakat yapılmasının daha sağlıklı olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca katılımcılar sorulardan bir kaç tanesinin birbiri ile benzer olduğunu ve bu sorulara aynı cevaplar verileceğini söylemeleri ve küreselleşme ile ilgili sorulara da cevap veremedikleri görülmüş ve bu doğrultuda, yapılacak çalışmada özel sektörde çalışan kadınlarla mülakatların gerçekleştirilmesine karar kılınmış olup, sorularda da değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca küreselleşme kavramının tanımı yapıp, açıklandıktan sonra katılımcılara bu konuyla ilgili soru yöneltilmesi kararlaştırılmıştır.

Çalışma açısından nitel araştırma yöntemlerinin daha uygun olacağına karar kılınarak bu araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile görüşmelerin yapılmasının daha faydalı olacağı düşünülmüştür. Yarı yapılandırılmış mülakat yönteminde katılımcılarla yüz yüze görüşme fırsatı bulunduğundan görüşme sohbet havasında ilerleyeceğinden ve soruların anlaşılmaması durumunda açıklama yapılabileceğinden dolayı bu yöntem tercih edilmiştir. Nicel araştırma yöntemleri de tercih edilebilirdi ancak bu tür yöntemlerde insanlarla birebir iletişime geçilmediğinden ve sohbet etme, konuşma, soruları doğru anlamaları sağlanamadığından yanlış sonuçlar alınabilmektedir. Bu çalışmada yüz yüze görüşme yapıldığından sadece katılımcıların konuştuklarını değil yapılan gözlemlerle hissettiklerini de yüz ifadelerinden ve hareketlerinden anlaşılabilir. Bu çalışmada yapılmak istenen katılımcıların kendilerini ifade etmeleridir. Katılımcıların cevaplarını önlere sunulan 4-5 şıkla bağlamadan içlerinden gelenleri kendilerine göre yorumlayabilmelerini sağlamaktır. Bu amaçlarla Bilecik ilinde özel sektörde çalışan 30 kadınla mülakatlar gerçekleştirilmiştir ve katılımcılara 12 adet açık uçlu soru sorulmuştur. Ayrıca bu çalışmada yalnız bir sektöre bağlı kalmamış olup farklı sektörlerden ve iş kollarından kadınlarla görüşülmüştür. Bunun nedeni ise kadınların düşüncelerinin, problemlerinin ve şartlarının her sektörde ve iş kolunda aynı olup olmadığını da tespitidir. Bu çalışmada yalnız fabrikalarda çalışan işçi kadınlarla da görüşülebilirdi ancak çalışmada istenilen bütüncül olarak çalışan kadınların istihdamı ve bununla ilgili olan durumlardır.

Bundan dolayı farklı sektörlerden katılımcılarla görüşülmüştür. Bunların içerisinde mavi yaka çalışan da beyaz yaka çalışan da vardır.

Katılımcılarla gerçekleştirilecek mülakatlara başlamadan önce gerekli izinler alınmıştır. Katılımcı kadınlarla yapılan görüşmeler ses kaydı olarak alınmış daha sonra bu ses kayıtları birebir yazılı hale getirilmiştir.

Katılımcılarla gerçekleştirilen mülakatlara başlanmadan önce katılımcılardan izin alınmıştır. Uygun bir zaman ve yer belirlenerek ilk mülakat 10.01.2019 tarihinde son mülakat ise 07.03.2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar bu tarihler arasında gerçekleştirilmiş olup, mülakat süreleri en az 14, en fazla 43 dakika sürmüştür.

Mülakatlarda katılımcılarla ayrı ayrı görüşülmüş toplu görüşmeler yapılmamıştır. Mülakatların gerçekleştirildiği yer olarak ise genel itibariyle katılımcıların çalıştıkları yer tercih edilmiştir. 3 katılımcının ise evinde mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda katılımcıların yalnız olmalarının tercih edilmesinin nedeni kendilerini daha rahat hissederek doğru cevaplar verebilmelerini sağlamaktır.

Tablo2: Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Temalar

Küreselleşmenin Yoksulluk Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşler
Küreselleşmenin Kadın İstihdamı Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşler
Çalışan Kadının Yoksulluk Algısına İlişkin Görüşler
Kadın İstihdamının Arttırılması İçin Kadınların Önerilerine İlişkin Görüşler

Katılımcılarla yapılan mülakatlar sonucunda elde edilen veriler çözümlenerek; çalışan kadınların küreselleşme algısı, çalışan kadının yoksulluk algısı, kadınların gözünden çalışan kadın meseleleri, kadın çalışanların problemlerinden oluşan ana başlıkları ve küreselleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisi, küreselleşmenin kadın istihdamı üzerindeki etkisi, yoksullukla kadın istihdamı arasındaki ilişki, kadınların çalışma nedenleri, kadınların çalışmak için aradığı şartlar, çalışan kadınlar Türkiye'deki kadın istihdamını yeterli buluyor mu? Kadın istihdamını arttırmak için kadınların önerileri, kadınların iş ararken ve işe girmek istediklerinde karşılaştıkları problemler, engeller, ve kadınların iş yerlerinde karşılaştıkları problemlerden oluşan alt başlıklarla ele alınmıştır.

5.1. Küreselleşmenin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi

Küreselleşme uzun yıllardır dünya literatüründe yaygın olarak kullanılan bir terim olmasına rağmen çoğu kişi tarafından anlamı bilinmemektedir. Yapılan çalışma da bunu destekler niteliktedir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğu küreselleşme ile ilgili yorum yapamamışlardır. Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında bu durumun eğitim düzeyi ile ilişkili olmadığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü görüşme yapılan 30 kadından; 2'si yüksek lisans, 5'i lisans, 4'ü ön lisans, 10'u lise ve 9'u da ilkökul mezunudur.

Katılımcıların küreselleşme ile ilgili yaptıkları yorumlara bakıldığında büyük bir çoğunluğunun küreselleşme ile ilgili bir bilgisinin olmadığı, yorum yapanların da küreselleşme ile küresel ısınmayı karıştırdıkları görülmektedir.

Küreselleşme terimi günlük hayatta dilden dile dolaşan, eğitim hayatında okullarda ders olarak görülen ancak okul bittikten sonra unutulacak bir bilgi olarak algılanmaktadır. Küreselleşme ile ilgili bilindiği düşünülen bilgilerin ise yanlış olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Küreselleşme nedir? sorusuna katılımcı kadınların çoğunun yorum yapamaması ve bilmemesi üzerine küreselleşme ile ilgili başka sorular da olduğundan katılımcılara küreselleşme ile ilgili bilgi verilmiştir. Öncelikle tanımı yapılmış ve sonrasında da kısaca bilgi verilmiştir. Ancak küreselleşmenin tanımı yapıp bilgi verilmesine rağmen çoğu kadın yine de küreselleşmeyi tam olarak algılayamamıştır. Dünya ülkelerinin ve Türkiye'nin 1980 öncesi ve sonrası durumunu göz önünde bulundurarak düşünmeleri istenildikten sonra küreselleşme ile ilgili sorulara daha anlamlı cevap verebildikleri ve yorumlarda bulunabildikleri görülmüştür.

Katılımcılardan 12'si küreselleşmenin yoksulluğu olumsuz yönde etkileyerek yoksulluğun artmasına neden olduğunu, 10'u küreselleşmenin yoksulluğu olumlu yönde etkileyerek yoksulluğu azalttığını, 2'si ise küreselleşmenin yoksulluğu hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediğini söylemişlerdir.

Küreselleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisini değerlendiren katılımcılar eski ile yani 1980 öncesi ve sonrası olarak kıyasta da bulunarak bu soruya cevaplar verip yorum yapmışlardır. Küreselleşmenin yoksulluğu azalttığını düşünen katılımcılar eskiye nazaran günümüzde istenilen her şeye ulaşılabildiğini, teknolojinin geliştiğini, ulaşımın kolaylaştığını ve bunların etkisiyle de yoksulluğun azaldığını düşünmektedirler. Eskiden insanların yamalı çoraplar, kıyafetler giymek zorunda iken günümüzde böyle bir şeyin olmadığı ve herkesin istediğini alabildiğini söylemişlerdir. Katılımcılardan K13 küreselleşme ile birlikte internetin, teknolojinin gelişmesi ile birlikte iş olanaklarının da arttığını ve bunun da yoksulluğu olumlu olarak etkilediğini söylemiştir. Küreselleşmenin yoksulluğu arttırdığını düşünen katılımcılar genel olarak insanların birbirinden özenmelerinin ve tüketici toplumu olma yolunda ilerlemelerinin bunlara neden olduğunu düşünmektedirler.

Diğer türlü bakıldığında eskiden sadece erkeğin çalışmasına rağmen evin bütün geçimini sağlayabildiği ancak bu zamanda erkekle birlikte kadının da çalışmasına rağmen yine de istenilen seviyede yaşanmadığı, kazancın yetmediği, yetirilemediği üzerinde durulmuştur. Küreselleşme ile kazanılan paranın değerinin kalmadığı ve geçim sıkıntısının daha fazla hissedildiği düşünülmektedir.

5.2. Küreselleşmenin Kadın İstihdamı Üzerindeki Etkisi

Küreselleşme hayatın her alanında karşımıza çıktığı gibi kadın istihdamında da karşımıza çıkmaktadır ve kadın istihdamını etkilemektedir. Küreselleşme kavramının ne olduğu konusunda katılımcıların büyük çoğunluğunun cevap verememesi ve bilgilerinin olmaması üzerine küreselleşmenin tanımı yapıp bilgilendirilmişlerdir. Ancak buna rağmen katılımcıların çoğu küreselleşmenin kadın istihdamı üzerindeki etkisi ile ilgili yorum yapamamışlardır. Bunun üzerine katılımcılardan dünyada ve Türkiye'de 80 öncesi ve 80 sonrası kadın istihdamını düşünerek cevap vermeleri istenmiştir.

Bunun üzerine katılımcılar küreselleşme ile birlikte kadın istihdamının etkilendiğini ve küreselleşmenin kadın istihdamını arttırdığını söylemişlerdir. Katılımcılardan K25 eskiden ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığını dile getirmiştir.

Katılımcılardan K1 küreselleşmenin yoksulluğu getirdiğini ve yoksullukla birlikte kadınların çalışmaya başladığı düşüncesindedir. Bir kısım katılımcı da şartların zor olmasından dolayı ve yoksulluktan dolayı kadınların çalışmak zorunda kaldıkları düşüncesindedir.

Katılımcıların bir kısmı küreselleşme ile birlikte teknolojinin geliştiğini, ulaşılabilirliğin geliştiğini ve ithalat ihracatın da geliştiğini, bunlar sayesinde iş imkanlarının arttığını ve iş imkanlarına daha çabuk ve rahat ulaşabildiğini ve bunlarında kadın istihdamını arttırdığını söylemişlerdir. Küreselleşme ile birlikte toplumun kadınlara olan bakış açısının değiştiğini, kadınların da çalışabildiğini ve kendilerine olan güvenlerinin arttığını düşünen bir kısım katılımcılar da olmuştur. Katılımcılardan bir kısmı ise küreselleşme ile birlikte kadınların diğer ülkelerdeki kadınlardan özendiklerini bunun da kadın istihdamını arttırdığını söylemişlerdir.

Küreselleşme kadın istihdamı üzerinde kadın istihdamını arttırıcı etkiler yaratmıştır.

Katılımcıların sorulara vermiş oldukları cevaplarda küreselleşme ile birlikte kadınlara karşı olan bakış açısının değiştiğini ve kadınların bilinçlendiğini, ayrıca teknolojinin de gelişmesiyle birlikte ulaşımın kolaylaşması ile birlikte etkileşimin arttığı ve kadınların birbirlerinden etkilenmelerinin artmasıyla diğer ülkelerdeki kadınları ve çalışan kadınları görerek onlardan etkilendiklerini ve bu durumların iş hayatına atılmalarını etkilediğini, bazı durumlarda da yoksulluğun getirdiği zorunluluklardan ve geçimin zor olmasından dolayı çalışmak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Çoğu zaman küreselleşmenin yoksulluğu getirdiği yönündeki düşünceler de kadınları çalışmaya itmiştir.

5.3. Çalışan Kadının Yoksulluk Algısı

Yoksulluk kavramı da küreselleşme kavramı gibi ortak bir tanımı olmayan ve üzerinde kesin yargılara varılamayan bir kavramdır. Literatüre yeni girmiş bir kavram olmamakla birlikte yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar genişletilerek ve farklılaştırılarak devam etmektedir. Yoksulluk tarih boyunca devletlerin karşı karşıya kaldıkları bir sorun olarak görülmüştür. Sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkelerinde değil gelişmiş ülkelerde de büyük sorun halindedir. Yoksulluk denildiği zaman herkesin aklında aynı şeyin canlanması beklenemez ya da herkesin yoksulluk kavramını duyduğu zaman aynı tanımı kurması da beklenemez ancak bu kavram genelde insanların aklında maddi olarak yer edinmiş ve maddi yoksulluk olarak görülmüştür. Yapılan çalışmada da mülakat yapılan 30 katılımcıdan 28'i yoksulluğu maddi olarak algılayarak yorum yapmış geri kalan 2 katılımcı ise yoksulluğun sadece maddi olarak algılanmayıp sevgi yoksulluğu, iyilik yoksulluğunun da olduğunu ve ayrıca düşünce ve hizmet yoksulluğunun da olduğunu söylemişlerdir.

Yoksulluk kavramının farklı türleri olmasına rağmen yoksulluğu maddi olarak gören 28 katılımcıdan sadece 1'i yoksulluğu maddi olarak algılamakla birlikte sağlığın da yoksullukta bir etken olduğunu belirtmiştir. Böylece tam anlamıyla olmasa da insani yoksulluğa da değinilmiştir. Yoksulluğu maddi olarak gören 28 katılımcıdan 2'si yoksulluğu görece yoksulluk olarak algılamıştır.

Yoksulluğu maddi olarak algılayan katılımcıların geri kalan 25 tanesi de yoksulluğu mutlak yoksulluk olarak algılamış ve insanların parasız olması, yiyecek yemeği, giyecek kıyafeti ve barınacak bir evinin olmaması olarak tanımlamışlardır.

Yoksulluğu direkt maddi olarak algılamayan 2 katılımcı ise düşünce, hizmet anlayışı yoksulluğu ve sevgi, iyilik yoksulluğu olduğunu söylemişlerdir.

Yoksullukla kadın istihdamı arasında iki yönlü bir ilişki vardır.

Çünkü kimilerine göre kadınlar yoksul oldukları için çalışıyorlar yani yoksulluk arttıkça kadın istihdamı artıyor, kimilerine göre kadınlar yoksullaşamamak için çalışıyorlar, kimilerine göre de kadın istihdamı arttığı zaman yoksulluk azalmaktadır. Yani kadın istihdamının artışıyla yoksulluk azalmaktadır. Yapılan çalışmada katılımcılara sorulan “Yoksullukla kadın istihdamı arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusuna kadınlardan birbirinden farklı cevaplar alınmıştır. Kimisi yoksulluk arttıkça kadın istihdamının arttığını, kimisi kadın istihdamı arttıkça yoksulluğun azaldığını, kimisi yoksul oldukları için değil kendi kazançları olsun diye çalışmak istediklerini, kimisi maddi kazançtan değil evde duramadığından, daraldığından çalışma kararı aldığını vs. söylemişlerdir. Katılımcılardan oluşan genel izlenimde kadın istihdamı arttıkça yoksulluğun azaldığı yönündedir. Kadınlar çalıştıkları zaman evlerine katkı da bulduklarını, evin geçimine yardım ettiklerini ve istediklerini alabildiklerini vurgulamışlardır.

Katılımcılardan bir kısmı kadınlar çalıştıkları zaman yoksulluğun azalacağını söylemişlerdir.

Katılımcılardan bir kısmı yoksulluk arttıkça kadın istihdamının da arttığını ve yoksulluğun artışıyla kadınların mecburen çalışmak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Katılımcılar, kadınların mecburiyetten çalışmak zorunda kaldıklarını da söylemişlerdir. Eşlerinin getirdikleri yetmediği için, ihtiyaçları olduğundan dolayı, evlenip boşanıp evde kaldıklarında ortada kalmamak için çalıştıklarını vurgulamışlardır. Aslına bakılırsa katılımcıların cevaplarından anlaşılacağı üzere kadın istihdamı ile yoksulluk arasında doğru orantı vardır. Kadınların çalışmasıyla ev halkının maddi olarak daha rahatladığı ve masraflarına yetebildikleri yönünde cevaplar vermeleri çalışan kadın oranı arttıkça yoksulluğun azaldığını göstermektedir. Katılımcılardan bir kısmı ise kadınlar çalıştıkça evlerine katkı sağladıklarını ama bunun yanında kendilerine olan güvenlerinin de attığını ve daha özgür yaşama fırsatı bulduklarını da dile getirmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde istihdam kelimesinin anlamını bilmeyen katılımcılara istihdam kelimesinin anlamı açıklanarak sorular sorulmuştur. Görüşmeler sonrasında 30 katılımcıdan 26’sı Türkiye’de kadın istihdamının yeterli düzeyde olmadığını, 3’ü yeterli düzeyde olduğunu belirtmiş ve 1’inden de net cevap alınamamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun Türkiye’de kadın istihdamının yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedirler.

Kadın istihdamının yeterli olmadığını düşünen katılımcılar ise kadın istihdamının daha da arttırılabileceğini, çalışmak isteyen çok kadının olduğunu, üniversite okuyup bitirip bekleyen çok kadının olduğunu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde kadın istihdamının daha düşük olduğunu ve kadınları daha güzel yerlerde görmek istediklerini belirtmişlerdir.

5.4. Kadın İstihdamının Arttırılması İçin Kadınların Önerileri

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde verdikleri önerilerin en başında kadınlara uygun çalışma alanlarının olması gerektiği ve kadınlara olan bakış açısının değiştirilmesi geldiği görülmektedir.

Kadınlar her şeyden önce anne ve ev kadını olduğu için ve bu rol kadınlara toplum tarafından doğumundan beri biçildiği için, annelikleri ve ev hanımlıklarını sekteye uğratmadan çalışabilecekleri işler aramaktalar yani daha sınırlı alanlarda çalışabilmektedirler. Bunun için kadınlar kendilerine uygun iş alanlarının açılmasını ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini önermişlerdir. Çalışma koşulları olarak da daha çok çalışma saatlerinin iyileştirilmesini ve vardiya sisteminin kaldırılmasını önermişlerdir.

Katılımcıların önerilerinden bir kısmı da ev dışında çalışamayan kadınlara yönelik iş alanlarının geliştirilmesi, evlerinde el emeği üretim yapıp bunları satarak para kazanmaları açısından kadınlara istihdam yaratılabilmesi ve tarlalarda çalışmak isteyen kadınlara yönelik de belediyelerin destekleyeceği projeler oluşturulmasıdır.

Katılımcılardan bir kısmı kadın istihdamının artırılması için öneri olarak erkeklerin bilinçlendirilmesi gerektiğini, babaların ve aynı zamanda kadınların da çalışma konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini ve ayrıca zihniyetin değiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Evdeki babanın ya da eşin izin vermemesi durumunda kadın çalışmadığından dolayı önce bunların bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Kadın istihdamının artırılması için eğitimin gerekliliği önemli iken yapılan mülakatlarda katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitimden bahsetmediği gözlemlenmiştir. Bu durum da kadınların eğitimi dahi olsalar iş bulmakta sıkıntı çektiklerini ve istihdama yeterince dahil olmadıklarını göstermektedir.

Kadın istihdamının artırılması için yapılan önerilerden bir kısmı da çocukların bakımı, yani çocuklarına bakacak kimsesi olmayan kadınların çalışamamasıdır. Bu konuda projeler yapılması durumunda çalışan kadın sayısının artacağı belirtilmiştir. Ancak bu konuda düzenlemeler yapılsa da yeterli gelmemektedir.

Katılımcıların sundukları önerilerle kadın istihdamının artırılması için yapılan projeler birbirini destekler niteliktedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu eğitim oranlarının artırılması gerektiğini söylemeseler de bir kısım katılımcı eğitimin şart olduğunu ve bu sayede kadın istihdamının artacağını belirtmişlerdir. Keza katılımcılar kadınların çalışma şartlarının iyileştirilmesini ve çocuklu kadınların da istihdama katılmaları için destekler verilmesini istemişlerdir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Eski bir geçmişi bulunan ve günümüzde de sıklıkla kullanılan küreselleşme kavramının ne anlama geldiği ve etkileri çalışan kadınlar tarafından biliniyor mu? Yapılan çalışmanın amaçlarından bir tanesi de literatürde, günlük hayatta, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan ve ayrıca hayatın her alanında etkili olan küreselleşme kavramının çalışan kadınlar tarafından bilinip bilinmediği ve küreselleşme hakkındaki düşüncelerinin ve etkilerinin neler olduğunun incelenmesidir.

Gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcıların sadece 9'u ilkökul mezunu olup diğer 21 katılımcının lise, ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunu olmalarına rağmen 30 katılımcıdan sadece 12'si küreselleşme ile ilgili yorum yapabilmiş ancak bunlardan sadece 4 katılımcının yaptığı yorumlar anlamlıdır. Küreselleşme hakkında anlamlı yorum yapan katılımcıların 2'si yüksek lisans, 1'i ön lisans, 1'i ise lise mezunudur.

Küreselleşme kavramının ne anlama geldiğini tanımlayan katılımcılara bakıldığında dördünün de birbirinden farklı tanımlar yaptığı görülmüştür. Kimine göre bütün insanların tek düze düşünmesi, kimine göre bir bütün olma hali, kimine göre ortak bir payda da buluşmaya giden yol, kimine göre ise dünya çapındaki firmaların birbirleri ile uyumlu şekilde hareket etme sürecidir. Küreselleşme yaygın bir kavram olduğundan herkes tarafından kendince tanımlanabilmektedir. Bir kısım katılımcı da kendince küreselleşmenin tanımını yapmıştır. Bu kadar yaygın olan bir kavramın eğitilmiş kadınlar tarafından tanımlanamaması ve yorum yapılamaması sorgulanması gereken bir durumdur.

Katılımcılara sorulan sorularda küreselleşme ile ilgili sorular da olduğundan küreselleşme hakkında bilgilendirilmişlerdir ancak buna rağmen çoğu katılımcı soruları cevaplayamamıştır. Bunun üzerine Türkiye'nin dışa açılmasıyla birlikte küreselleşmenin daha fazla hissedilmeye başlandığı yıllar olan 1980 yılı baz alınarak 80 öncesi ve 80 sonrası Türkiye'sinin düşünülerek de cevapların verilmesi istenmiştir.

Küreselleşme ile yoksulluk arasında ilişki olduğu ve küreselleşmenin yoksulluk üzerinde etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu alanda pek çok çalışma yapılmaktadır. Yapılan bu çalışmada da küreselleşme kavramı ile yoksulluk kavramı arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcıların bir kısmı küreselleşmenin yoksulluğu arttırdığını, bir kısmı ise azalttığını belirtmiştir. Küreselleşmenin yaygınlaşması ve bütün dünya ülkelerine ulaşmasıyla dünya tek bir pazar haline almıştır. Gidilen her ülke ve her insan birbirine benzemeye başlamıştır ancak yoksulluk açısından bakıldığında yoksul olan ülke daha yoksul, zengin olan ülke ise daha zengin olmuş durumdadır. Katılımcıların büyük bir kısmı yoksulluğu mutlak yoksulluk olarak algıladığından ve giyecek giysisi, yiyecek yemeği ve barınacak bir evi olduğu zaman kendini şanslı görmektedir. Bu durum küreselleşmenin yoksulluk üzerindeki etkisi ile ilgili yorum yaparken etkili olmuştur.

Katılımcılar eskiye nazaran durumlarının iyi olduğunu günümüzde yamalı kıyafetler, çoraplar giyen kimsenin olmadığını her şeye ulaşabildiğini ve teknolojinin gelişmesiyle ve ulaşımın da artmasıyla yoksulluğun azaldığını belirtmişlerdir. Ancak eskiden kadınlar ihtiyaç duyup çalışmazken günümüzde küreselleşme ile birlikte kadınlar çalışmaya itilmişlerdir. Çalıştıkları için istediklerini alabilmekte ve giyebilmektedirler ancak çalışmak zorunda olduklarından zor şartlarda ve düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Katılımcılar bu hususu düşünmeden cevap vermişlerdir.

Küreselleşme ile kadın istihdamı arasındaki ilişki incelenmiş ve bu konuyla ilgili görüşmelerde katılımcılara sorular sorulmuştur. Katılımcılar küreselleşme ile kadın istihdamı arasında ilişki olduğunu belirterek bu bağlamda yorumlar yapmışlardır. Katılımcıların bir kısmı küreselleşmenin yoksulluğu getirdiğini, kadınların böylece çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Yani küresel yoksulluğun kadın istihdamını arttırdığını belirtmiştir.

Bir kısım katılımcı ulaşılabilirliğin, teknolojinin ve ithalat-ihracat'ın geliştiğini ve böylece iş imkanlarının arttığını, iş imkanlarına daha rahat ve çabuk ulaşabildiğini belirterek bu sayede kadın istihdamının arttığını belirtmiştir. Katılımcılardan bir kısmı küreselleşme ile toplumun kadınlara olan bakış açısının değiştiğini ve bu sayede kadın istihdamının arttığını, bir kısmı ise kadınların diğer ülkelerdeki kadınlara özendiklerini ve böylece kadın istihdamının arttığını belirtmişlerdir. Küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından oluşan küresel yoksulluk kadın istihdamı üzerinde etkilidir ve birçok araştırmacı bu tezi savunmaktadır.

Ayrıca küreselleşmenin tanımlarında da bahsedildiği gibi teknolojinin, iletişimin, ticaretin, ulaşımın vb. etkileşimi ve serbestleşmesi ile birlikte kadın istihdamı artmıştır.

Yoksullukla kadın istihdamı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcılara bu doğrultuda sorular sorulmuştur. Katılımcılar yoksullukla kadın istihdamının ilişkili olduğunu belirterek farklı yorumlar yapmışlardır. Kimine göre yoksulluk yaşayan kadınlar çalışmak zorunda kaldıkları için istihdam oranları artmıştır. Kimine göre ise kadınlar yoksullaşamamak için çalışmışlar ve bu sayede kadın istihdam oranları artmıştır. Yoksulluk çeken kadınlar ve eşi işten çıkarılan kadınlar ne iş olursa yaparım mantığında oldukları için alacakları az bir maaşa ve güvencesiz ortamlara bile katlanarak çalışmak zorunda kalmaktadır.

Anlaşılabileceği üzere her iki türlü de yoksullukla kadın istihdamı arasında yadsınamayacak bir ilişki vardır. Kadın emeğine tarihin her alanında ihtiyaç duyulmuştur ancak bunun bir ücret karşılığında olması dünyada Sanayi Devrimi ile başlamıştır. Türkiye’de ise Sanayi Devrimi ile başlamakla birlikte kadının asıl ücret karşılığı çalışması Cumhuriyetin ilanı ile başlamıştır. Kadınlar genelde savaşlar gibi zorunlu kalındığı dönemlerde çalıştırılmış ve zor dönemler atlattıktan sonra işlerini bırakmışlardır. Ancak zamanla yoksullukların yaşanması ve zorlukların ortaya çıkmasıyla tek kişinin yani evdeki erkeğin çalışmasının yetmediği durumda kadınlar devreye girmiş ve çalışmak zorunda kalmışlardır. İş hayatına atılan kadın özgürce harcama, ekonomik özgürlük, sosyal çevre ve öz güvenin de kendisine kattıklarından dolayı zamanla işini bırakmak istememiştir. Aslına bakılırsa kadınlar yoksulluk çektikleri dönemlerde de, tekrar yoksullaşamamak için de çalışmak istemişlerdir. Kadınlar çalışmanın kendilerine sundukları fırsatlardan mahrum kalmamak için işlerini bırakmak istememektedirler.

Türkiye’de kadın istihdam oranı yeterli düzeyde değildir. İstihdam oranlarına bakıldığında da bu bariz ortada olan bir durumdur. Kadın istihdam oranı erkek istihdam oranının yarısından bile daha düşüktür. Kadın istihdamı gün geçtikçe artış göstermektedir ancak bu artış yeterli olmamaktadır.

Dünyada bu sorun ülkelerin genel sorunu olmakla birlikte az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha fazla olduğu görülmektedir. Son zamanlarda gelişmiş ülkelerde kadın istihdam oranlarında iyileşmeler olduğu gözlemlenmiştir. Görüşmelerde katılımcılara da Türkiye’de kadın istihdamının yeterli olup olmadığı sorulduğunda kadın istihdamının yeterli düzeyde olmadığını, çalışmak isteyip de çalışamayan çok kadının olduğunu ve üniversite mezunlarının bile okulu bitirip evde oturduklarını iş bulamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kadın istihdamının Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan sadece 3 tanesi kadın istihdamının yeterli düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların da belirttiği gibi kadın istihdam oranları bölgeden bölgeye değişkenlik göstermektedir. En düşük olduğu bölgeler de Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleridir.

Kadın istihdamının artırılması için bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de birçok projeler ve programlar yapılmaktadır. Ancak bunların ne kadarı etkili olmuştur. Yeterli olmuş mudur? Dünyada da Türkiye’de de yapılan projeler yeterli düzeyde değildir.

Yeterli düzeyde olmuş olsaydı günümüzde kadın istihdamı diye bir sorun ortada kalmazdı. Kadın istihdamının artırılması için birçok öneri sunulabilir. Özellikle kadınların kendilerinin dile getirdiği ve sıraladıkları sorun ve engellerin çözülmesi kadın istihdamı açısından büyük gelişme kat edilmesine yardımcı olacaktır. Yapılan görüşmelerde de katılımcılar iş ararken ve iş yerlerinde karşılaştıkları problemlerin çözülmesi ile kadın istihdamının daha fazla artacağını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu öneri olarak en başta kadınlara uygun çalışma alanlarının oluşturulması ve kadınlara olan bakış açısının değiştirilmesini sunmuşlardır. Kadınlar hem anne hem eş hem de çalışan olduklarından dolayı kendilerine uygun olabilecek iş olanaklarının geliştirilmesini, çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İş koşulları olarak vardiya sisteminin ve çalışma saatlerinin iyileştirilmesinin kadınlar için büyük önem arz ettiğini dile getirmişlerdir. Evin dışında çalışamayan ve ev içerisinde çalışması gereken birçok kadın olduğundan bu kadınlara kendi evlerinde üretim yapabilecekleri ve bu şekilde para kazanabilecekleri iş olanaklarının geliştirilmesi önerilmiştir.

Kadınların çalışmamasının önündeki önemli engellerden biri olan “erkeğin, kadının çalışmasına izin vermemesinden dolayı” evdeki eş, baba ya da erkek kardeşin kadının çalışması konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü çoğu kadın evde eşi, babası, erkek kardeşi izin vermediği için iş hayatına atılamamaktadır. Eğitim düzeyinin artırılması da yine kadın istihdamının artırılmasında gerekli olan unsurlarındandır. Ancak katılımcıların küçük bir kısmı eğitimin öneminden bahsetmiş ve yine küçük bir kısmı önerilerinde eğitimden bahsetmiştir. Bunun nedeni ise son zamanlarda üniversite mezunu gençlerin büyük bir kısmının işsiz olmasından kaynaklanmaktadır. Etraflarındaki kişiler okuyup da bir işe giremediğinden dolayı eğitim önerisinde bulunanların sayısı azdır. Katılımcılardan bir kısmı çocuklarının ve kardeşlerinin üniversite mezunu olmasına rağmen bir işe giremediklerini belirtmişlerdir. Kadın istihdamının artırılması için yapılması gereken belki de en önemli olanı çocukların bakımındır. Çalışmak isteyen kadınların çocuklarını bırakabilecek kimselerinin olmamasından dolayı iş hayatından uzak kalmaktadırlar. Küçük il ve ilçelerde yeterli düzeyde kreşlerin olmaması ve kreşlerin belirli yaşlara kadar çocuk almamaları çocuğu belli bir yaşa gelene kadar kadının çalışmasını engellemektedir. Çocuklu kadınların iş imkanlarının artırılması için bir çok projeler geliştirilse de hukuki düzenlemeler yapılsa da yeterli gelmemektedir. Kadınlara doğumdan önce 8 hafta ve doğumdan sonra da 8 hafta olmak üzere toplamda 16 hafta ücretli izin verilmekte ve sonrasında ise isteğe bağlı olarak ücretsiz izne çıkma hakkı verilmektedir.

Ancak bu durum genelde kamu sektöründe uygulama alanı bulmakta özel sektörde kadınlar bu haklarından yeterince yararlanamamaktadırlar. Ayrıca ücretsiz izne çıkabilen kadın ise izinden döndükten sonra aynı pozisyonda işine devam edememektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmada küreselleşme, yoksulluk ve kadın istihdamı arasındaki ilişki incelenmiş ve bu kavramların birbiri ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu sonuç yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile desteklenmiştir. Bu kavramlara bakıldığında hepsinin birbirini etkilediği ve birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Küreselleşme ile birlikte yoksulluk ülkeler arasında hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Yoksulluğun oluşması ve artması da kadın istihdamının artmasına neden olmaktadır. Evin reisi olan erkeğin gelirin yetmemesi durumunda kadının devreye girmesi ve çalışma hayatına atılmak zorunda kalmasıyla kadın istihdamı da artmış olacaktır.

Ancak kadın istihdamının artmasıyla yoksulluğa çözüm olamamaktadır, kadının düşük ücret ve güvencesiz işlerde çalışmasından dolayı yoksulluk kalıcı hale gelmiştir. Küreselleşmenin yayılmasına sebebiyet verdiği sadece krizler ve yoksulluk gibi olumsuz sonuçlar değildir. Teknoloji, iletişim ve ulaşımın kolaylaşması gibi birçok olumlu etkiler de yaratmıştır. Yine bunlar da kadın istihdamının artırılmasında etkili olmuştur. Anlaşılacağı üzere bu kavramlar birbirleri üzerinde etkilidir. Özellikle genelde zorunluluklardan dolayı iş hayatına atılan kadınların yoksullukla bağlantısının olması kaçınılmazdır. Çünkü kadınların ilk iş hayatına atılışları bile savaş dönemlerinde mecburiyetten olmuştur.

Kaynakça

- Açıkgöz, Reşat (2010), Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme, *Hakem Heyeti*, 45, 47-50.
- Altıparmak, İpek Beyza (2015), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Bir Sosyal Politika Örneği Olarak ŞÖNİM'ler Üzerine Nitel Bir Araştırma: Ankara Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aydın, Durmuş (2014), Küreselleşme ve Yoksulluk, *İHH, İnsani ve Sosyal Araştırma Merkezi (INSAMER)*, 3-8.
- Berber, Senem Elçin (2016), *Muş'un Güneyik Köyü'nde Kadın Yoksulluğu ve Suya Erişim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bıyıklı, Sevilay (2015), *Turizm Sektöründe Kadın İstihdamının Önemi ve Karşılaşulan Sorunlara Yönelik Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Büyüköztürk, Şener ve diğerleri (2016), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 20. Baskı, Pegem Akademi Yayınları: Ankara.
- Bozkaya, Gülferah (2013), Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörler: Türkiye Üzerine Bir Analiz, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 69-81.
- Çotuk, Müge (2014), *Türkiye'de Bölgelerarası Dengesizliklerin Giderilmesinde Kurulan Kalkınma Ajansları ve Kadın İstihdamının Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, Sedat (2014), *Kadın İstihdamında İletişimin Önemi: Çalınma ve İş Kurumu Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erarslan, İlkay (2009), *Türkiye'de Kadın İstihdamının Arttırılması: Tespit ve Öneriler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökçe, Birsen (1999), *Toplumsal Bilimlerde Araştırma* (3. Baskı). Savaş Yayınevi, Ankara.
- Koç, Kübra (2014), *Türkiye'de Kadın İstihdamını Arttırmaya Yönelik Çabalar: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçük, Mehmet (2015), Çalışma Hayatında Kadın ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 7(1), 2-7.
- Öztürk, Mustafa ve Çetin, Başak Işıl (2009), Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadın, *Journal Of Yasar University*, 2670-2672.

- Selçuk, Ziya ve diğerleri (2014), Eğitim ve Bilim Dergisinde Yayımlanan Araştırmaların Eğilimleri: İçerik Analizi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (173), 433.
- Şener, Ülker (Eylül 2009), TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), *Kadın Yoksulluğu*, TEPAV Değerlendirme Notu, 2-7.
- Şenses, Fikret (2001), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Toptaş, Sinem (2015), *İktisadi Büyüme Sürecinde Kadın İstihdamın Rolü ve Türkiye’de Kadın İstihdamı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Ulutaş, Çağla Ünlütürk (2009), Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2, 25-40.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yusufoğlu, Ömer Şükrü (2010), *Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Zeybek, Mehmet (2015), *Türkiye’de Kadın İstihdamında Etkinliğin Arttırılması ve İnsan Kaynakları Yönetmeliğinde Esnek Çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.